

Posudek

disertační práce **JUDr. Zuzany Fabianové** na téma

„Komparace náhradní péče o děti v České republice a Slovenské republice“

Doktorandka předložené disertační práce si zvolila téma, které bylo sociálně a právně velmi zajímavé již v průběhu minulého století. Zejména v právní úpravě postavení tzv. ohrožených dětí a úkolů různých celospolečenských orgánů byla jim i na území našeho státu věnována značná pozornost. Autorka tím, že připravovala svoji práci v posledních letech a posléze ji napsala, se dostala do velmi zvláštní situace. Musela se totiž vyrovnat s „právní minulostí“ této problematiky, dále pak s její úpravou de lege lata a nemohla se nezabývat částečně některými právními otázkami de lege ferenda z hlediska Nového občanského zákoníku („NOZ“). Zvolené téma se stalo do určité míry obtížným i proto, že z hlediska historického jde o porovnání právní úpravy náhradní péče o děti ve dvou státech, které historicky byly po několik desítek let státem společným a posléze již 20 let jde o dvě samostatné republiky (právní úprava v oblasti soukromého práva a do určité míry i práva veřejného, byla ovšem v dávnější době, tj. před vznikem samostatné ČSR, poznamenána rozdílným vývojem platných norem na slovenském území – bývalé Uhersko a v tzv. zemích historických, které ovlivňoval Obecný občanský zákoník rakouský). Tuto stručnou poznámku úvodem předesílám proto, že oceňuji značnou píli a důslednost, se kterou autorka k tak nelehkému úkolu přistoupila. Přitom se snažila, aby její dílo bylo systematicky přehledné a pro čtenáře uchopitelné. Není totiž snadné se, v problematice, která vždy s sebou nesla jednak soukromoprávní základ, jednak častěji se měnící veřejnoprávní předpisy, vyžadující aktuální orientaci. Autorka rozčlenila svoji práci do devíti kapitol, které obsahují 192 stránek výkladového textu včetně úvodu a závěru.

V prvních šesti kapitolách se autorka věnuje výkladu obecných otázek, jako jsou vymezení pojmu náhradní péče o děti, pramenům práva, vymezením pojmu sociálně-právní ochrany dětí a dalším. Autorka tedy svým způsobem vytvořila obecnou část své disertační práce, které věnovala velmi pečlivou pozornost. Tak např. po přečtení kapitoly třetí o vývoji právní úpravy zkoumané problematiky, si čtenář uvědomí, jak nejen zajímavý, ale velmi

vyspělý, kulturně i sociálně byl přístup k těmto otázkám na území našeho státu. Autorka pak dále ukazuje pozitivní vývoj, který se přes různé společenské změny ubíral kupředu. Především četné mezinárodní dokumenty, které byly přijaty na vládní a parlamentní úrovni, silně ovlivňovaly postavení rodiny a dítěte. Proto kladně hodnotím autorčin výklad nejlepšího zájmu dítěte nebo práva na rodinný život a další. Autorka se neomezuje jen na komentování právních norem, ale dokumentuje jejich praktický vliv zejména v soudní praxi. Proto kladně hodnotím pozornost, kterou autorka věnovala takovým dokumentům, jako jsou rozhodnutí ESLP, Nejvyššího soudu a dalších významných soudních orgánů.

V další polovině práce autorka rozebírá ve zbývajících kapitolách jednotlivé instituty náhradní péče o děti a věnuje jim pozornost v poměrně velmi podrobném porovnání české a slovenské právní úpravy. Zejména v těchto kapitolách měla autorka velmi obtížnou práci, protože nechtěla zůstat jen u pouhého porovnání české a slovenské právní úpravy *de lege lata*, ale snažila se vyvodit z této komparace konkrétní závěry. Současně, tam, kde bylo zapotřebí, porovnávala zkoumanou právní úpravu též se změnami, které přináší NOZ, jehož účinnost nastává od 1.1.2014. Autorka se na několika místech neopomněla podrobněji zmínit o připravovaných změnách civilního řízení, zejména pak o samostatném zákonu věnovanému řízení nespornému a jiným zvláštním řízením. Autorka vychází z koncepce této nové úpravy, která by měla být v souladu s již přijatým NOZ. Autorka postupovala metodou porovnání právních úprav nejen v průběžném textu, ale v několika kapitolách (osvojení, pěstounská péče a další) uvádí na konci shrnutí komparace s poukázáním na nejpodstatnější odlišnosti.

Pro čtenáře je snad nejdůležitější výklad o právní úpravě z hlediska hmotného i procesního práva, která se týká pěstounské péče na Slovensku. Jde totiž o postupy, které se podstatně liší od současné české úpravy, kterou autorka vyložila velmi podrobně z hlediska novelizace, k níž došlo v poslední době zákonem č. 406/2012 Sb., jež nabyla účinnosti 1. ledna letošního roku. Tato nová úprava se sice přibližuje, pokud jde o tzv. profesionální pěstounskou péči slovenské právní úpravě, ale autorka seznamuje čtenáře s mnohými odlišnostmi a zejména pak praxí. Velmi zajímavý je výklad podaný na stránce 166 a násl. Autorka zde uvádí: „Profesionální rodičovství je pracovněprávním vztahem, není samostatnou formou náhradní péče o děti. Mezi profesionálním rodičem a dítětem nevzniká žádný právní vztah ... (...)“. Výkladu této problematiky autorka věnuje cca 14 stránek. Kromě jiného zde uvádí i počty dětí, které v těchto profesionálních rodinách žijí. Z autorčina výkladu vyplývá, že jde o děti, které z nejrůznějších příčin nejsou osvojeny či svěřeny do pěstounské péče, či jiné formy individuální náhradní rodinné péče. Je tedy tato náhradní forma profesionální

rodinné péče určena pro děti starší, sourozenecké skupiny apod. Tato forma náhradní rodinné péče je v SR praktikována na podkladě ústavní péče o děti, proto jde o děti, u nichž byla nařízena péče ústavní a do profesionální rodiny jsou svěřovány pouze na základě smlouvy uzavřené příslušným dětským domovem a profesionálním rodičem. Pro českého čtenáře je to právní úprava dosti neznámá a podivuhodná a autorka tento způsob zajištění péče o děti také podrobuje určité kritice.

Doktorandka se pochopitelně neomezuje na jedinou kritickou připomínku či diskusní názor, uvádí jich ve své práci řadu. Jedna z nejdiskutovanějších otázek, na kterou upozorňuje je problém citového rozvoje dítěte a stability vztahů, která navazuje u náhradního rodiče, tj. pěstouna, případě v SR v profesionální rodině. Autorka uvádí názory předních psychologů, kteří se těmito otázkami zabývali, nenachází ovšem zatím uspokojivou odpověď. Jde totiž o to, že jak v SR tak nová úprava profesionálního pěstounství v ČR, jako základní požadavek stanoví práci profesionálního pěstouna s biologickou rodinou. Pěstounská péče od svého vzniku (nově od roku 1973) nikdy nepopírala potřebu dítěte znát svou biologickou rodinu a event. se do ní navrátit. Rodičům zůstávala řada práv a povinností (vyživovací povinnost i poté co dítě bylo umístěno v pěstounské péči). Některé zahraniční materiály (např. v Anglii) poukazují na to, že dítě vystřídá postupně několik pěstounských rodin. Existuje v SR, kde profesionální pěstounská péče má již delší historii, nějaká zkušenost?

Samozřejmě, že takto rozsáhlá materie, kterou se autorka ve své práci zabývá, vyžadovala pečlivou a rozsáhlou přípravu. Že takto autorka postupovala je zřejmé z přiloženého seznamu literatury, který je rozsáhlý a je přehledně rozčleněn. Práce s literaturou a judikaturou je zřejmá a přehledná. Autorka pečlivě uvádí prameny v poznámkách na jednotlivých stránkách (celkem 515 poznámek). Na konci práce připojila autorka několik stránek zajímavých tabulek se statistickými údaji – o osvojení, pěstounské péči, ústavní výchově atd. Taktéž je dále uveden přehled o profesionálních rodinách v SR.

Ve svém posudku jsem nevyjádřila všechny klady této předložené práce ani neinformuji o obsahu všech kapitol. Vybrala jsem pouze to, co považuji za nejdůležitější v souvislosti s hodnocením úrovně této dizertační práce.

Předloženou práci považuji za plně vyhovující požadavkům kladeným na práci dizertační, protože autorka projevila nejen perfektní znalost teoretické i praktické problematiky, ale zvládla především komparaci dvou právních úprav, které se v průběhu času někdy prolínaly a postupně rozcházely. Svým způsobem určitým opěrným bodem této

komparace byla autorce i dobrá znalost základních dokumentů týkajících se lidských práv, speciálně pak právní ochrany dětí a rodiny.

Ze všeho uvedeného vyplývá, že tato práce plně vyhovuje požadavkům kladeným na práci disertační, a proto ji doporučuji k ústní obhajobě a udělení vědecko-akademického titulu Ph.D.

V Praze dne 31.8.2013

Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.

školitel